

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.08.2005, sp. zn. 30 Cdo 1943/2004, ECLI:CZ:NS:2005:30.CDO.1943.2004.1

Číslo: 78/2006

Právní věta: Věřitel nemá naléhavý právní zájem na určení, že ručitel je vlastníkem nemovitostí, ohledně nichž je tvrzeno, že ručitelem byly převedeny neplatným právním úkonem na třetí osobu, jestliže vůči ručiteli nemá ke dni rozhodování soudu vymahatelnou pohledávku.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.08.2005

Spisová značka: 30 Cdo 1943/2004

Číslo rozhodnutí: 78

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Řízení před soudem

Předpisy: § 80 písm. c) předpisu č. 99/1963Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se domáhal, aby bylo určeno, že první žalovaný je vlastníkem v žalobě specifikovaných nemovitostí, s odůvodněním, že na základě smlouvy o postoupení pohledávky ze dne 27. 11. 2002 uzavřené s R., a. s., jako postupitelem, se stal věřitelem společnosti CB S., s. r. o., na jejíž majetek byl dne 18. 11. 2002 prohlášen konkurs. Za tímto úpadcem má tak neuspokojené splatné pohledávky ve výši 260 989,71 EUR a 17 237 585,63 Kč (činící po přepočtení celkem 25 225 160,86 Kč), jež v této výši byly uznány správcem konkursní podstaty v přezkumném řízení. Prohlášením o ručitelském závazku ze dne 7. 5. 1999 první žalovaný prohlásil, že uhradí pohledávky s příslušenstvím věřiteli za společností CB S., s. r. o., vyplývající z poskytnutých úvěrů, jestliže tyto pohledávky, včetně jejich příslušenství, neuhradí dlužník. Dne 13. 3. 2003 uzavřel první žalovaný jako dárce se svojí dcerou – druhou žalovanou jako obdarovanou, darovací smlouvu, kterou jí daroval předmětné nemovitosti, přestože v té době a doposud je první žalovaný ručitelem úpadce, o jehož úpadku oba žalovaní věděli vzhledem k tomu, že společníky úpadce a jednatele jsou dcera prvního žalovaného P. B. a jeho zeť C. E. K. Protože uzavřením této darovací smlouvy chtěli žalovaní dosáhnout toho, aby zkrátili žalobce jako věřitele, a svým jednáním se dopustili trestného činu poškozování věřitele, když převáděný majetek má přibližně stejnou hodnotu jako závazky, za které se první žalovaný zaručil, je smlouva podle § 39 obč. zák. absolutně neplatná.

O k r e s n í s o u d v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 3. 2. 2004 žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Dovodil, že žalobce je aktivně věcně legitimován k podání žaloby na určení vlastnictví k předmětným nemovitostem, neboť je věřitelem úpadce, a právní úkon prvního

žalovaného (ručitele), jímž nemovitosti převedl darovací smlouvu na druhou žalovanou, se dotýká jeho právní sféry. Podle názoru soudu prvního stupně však žalobce nemá naléhavý právní zájem na určení vlastnického práva prvního žalovaného k předmětným nemovitostem ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř., neboť jeho skutková tvrzení v žalobě odpovídají zákonným předpokladům pro odporovatelnost právního úkonu podle § 42a obč. zák. Skutečnost, že „existuje cesta odpůrcí žaloby“, kterou žalobce může odporovat právnímu úkonu ručitele – za předpokladu, že proti němu získá vymahatelnou pohledávku – způsobuje absenci naléhavého právního na určovací žalobě, která je předmětem tohoto řízení.

K odvolání žalobce K r a j s k ý s o u d v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 18. 5. 2004 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud vycházel ze skutkových zjištění okresního soudu a především vyslovil výhradu ke zvolené určovací žalobě, „v důsledku čehož nutno otázku neplatnosti darovací smlouvy uzavřené mezi žalovanými řešit jen jako otázku předběžnou.“

Dále v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že v zásadě lze v obecné rovině připustit existenci naléhavého právního zájmu věřitele na určení neplatnosti právního úkonu dlužníka (případně ručitele), jehož záměrem (úmyslem) bylo znemožnění (ztížení) dosáhnout uspokojení jeho pohledávek, neboť odporovat podle § 42a obč. zák. může věřitel pouze platnému právnímu úkonu. Jestliže žalobce v daném případě „v rámci svých žalobních tvrzení vylíčil skutkový stav a důvody absolutní neplatnosti darovací smlouvy shodně se zákonnými předpoklady pro odporovatelnost právního úkonu podle § 42a obč. zák., aniž by tvrzenou neplatnost odůvodňoval dalšími okolnostmi či podmínkami,“ má to za následek, že není dán jeho naléhavý právní zájem na požadovaném určení. V této souvislosti odvolací soud poukázal na rozsudky NS ČR (sp. zn. [21 Cdo 1880/99](#), sp. zn. [22 Cdo 1377/2001](#) a další), které akceptuje, ovšem byla v nich řešena situace, kdy namítaná neplatnost právního úkonu dlužníka byla dovozována z porušení konkrétních povinností a zákonných ustanovení, tedy nikoliv pouze v úmyslu zkrátit věřitele. Naléhavý právní zájem žalobce na požadovaném určení není dán ani z důvodu, že dosud (ke dni rozhodnutí soudu) nedisponuje vymahatelnou pohledávkou vůči prvnímu žalovanému, čímž „je zpochybněna i existence jeho aktivní věcné legitimace.“ Určovací žalobu odůvodňuje potřebou dosáhnout zápisu vlastnického práva prvního žalovaného v katastru nemovitostí pro výkon rozhodnutí prodejem nemovitostí, avšak v současné době pouze předpokládá, že v souběžně probíhajícím řízení získá vykonatelný titul vůči prvnímu žalovanému a že mu dobrovolně nesplní svoji povinnost. Takový věřitel by však podle názoru odvolacího soudu neměl být „zvýhodňován oproti tomu věřiteli, který pro úspěšnost žaloby podle § 42a obč. zák. musí prokázat (alespoň ke dni rozhodnutí soudu) existenci vymahatelné pohledávky.“

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 o. s. ř., a podává je z důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. Nesouhlasí s právními závěry odvolacího soudu a namítá, že pohledávka žalobce za úpadcem zcela jednoznačně existuje, což žalovaní „přiznali“ v řízení vedeném u Okresního soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. 9 C 207/2003, že existence pohledávky byla přezkoumána v konkursním řízení, a stejně tak existuje i ručitelský závazek prvního žalovaného. Poukazuje na to, že ačkoliv první žalovaný byl žalobcem ke splnění svého závazku vyzván, dosud dluh ani jeho část nezaplatil, a jediný majetek, z něhož se žalobce může uspokojit, převedl darem částečně na svoji dceru – druhou žalovanou a na manželku. Z toho je zřejmé, že první žalovaný nehodlá žalobci nic zaplatit a že převodem majetku chce dosáhnout toho, aby pohledávka žalobce nebyla uspokojena. Naléhavý právní zájem žalobce na určení vlastnictví prvního žalovaného k předmětným nemovitostem je proto dán; výhrady odvolacího soudu k žalobě podle § 80 písm. c) o. s. ř. nejsou namístě, a to již proto, že žalobou na určení neplatnosti darovací smlouvy nelze dosáhnout změny zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí. Správný není ani názor odvolacího soudu, že žalobce tvrzenou neplatnost

darovací smlouvy náležitě neodůvodnil, neboť v žalobě uvedl, že darovací smlouva odporuje zákonu i dobrým mravům a že jednání žalovaných obchází smysl institutu ručení a maří jeho naplnění. Kromě toho je takové jednání trestné, i když o tom dosud nebylo pravomocně rozhodnuto. Nic proto nebránilo soudu, aby se jako předběžnou zabýval otázkou platnosti či neplatnosti darovací smlouvy z hlediska ust. § 39 obč. zák.

Protože není pochyb o tom, že pohledávka žalobce existuje a že první žalovaný převzal za její splnění ručitelský závazek, nelze souhlasit ani s názorem odvolacího soudu, že nelze zvýhodňovat věřitele, který podal žalobu na určení vlastnictví, oproti věřiteli domáhajícímu se určení neúčinnosti právního úkonu podle § 42a obč. zák. Navrhl, aby rozsudek odvolacího soudu byl zrušen a aby mu věc byla vrácena k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, účastníkem řízení, řádně zastoupeným advokátem, přezkoumal rozsudek odvolacího soudu podle § 242 o. s. ř. a dospěl k závěru, že se jedná o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., a dovolání proti němu je tudíž přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.; není však opodstatněné. Proto dovolání zamítl.

Z odůvodnění:

Nesprávné právní posouzení věci ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, popřípadě jej na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Soudy obou stupňů založily svá rozhodnutí na právním závěru, že žalobce nemá na požadovaném určení naléhavý právní zájem.

Podle § 80 písm. c) o. s. ř. žalobou (návrhem na zahájení řízení) lze uplatnit, aby bylo rozhodnuto zejména o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem.

Předpokladem úspěšnosti žaloby o určení podle § 80 písm. c) o. s. ř., zda tu právní vztah nebo právo je či není, je, že účastníci mají věcnou legitimaci a že žalobce má na určení naléhavý právní zájem. O naléhavý právní zájem může zásadně jít jen tehdy, jestliže by bez soudem vysloveného určení, že právní vztah nebo právo existuje, bylo buď ohroženo právo žalobce nebo by se jeho právní postavení stalo nejistým. To znamená, že u žalobce musí jít buď o právní vztah (právo) již existující (alespoň v době vydání rozhodnutí), nebo o takovou jeho procesní, případně hmotněprávní situaci, v níž by objektivně v již existujícím právním vztahu mohl být ohrožen; případně pro své nejisté postavení by mohl být vystaven konkrétní újmě (srov. náleží Ústavního soudu uveřejněný pod číslem 35, svazek 3, Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, str. 261).

Nejvyšší soud v rozsudku z 6. 3. 2001, sp. zn. [22 Cdo 797/2000](#), publikovaném pod C 290, svazek 3 Souboru, dovodil, že „naléhavý právní zájem na určení neplatnosti smlouvy podle § 80 písm. c) o. s. ř. může mít i osoba, která není účastníkem smlouvy, jestliže by vyhovění takové žalobě mohlo mít příznivý dopad na její právní postavení.“

Dále uvedl Nejvyšší soud v rozsudku z 11. 12. 2002, sp. zn. [22 Cdo 1377/2001](#), že „žalobce může mít naléhavý právní zájem na určení, že vlastníkem určité nemovitosti je žalovaný (podle vykonatelného rozsudku povinný dlužník žalobce), který ji převedl na jinou osobu, přestože mu to zakazovalo předběžné opatření soudu, jestliže tímto určením získá doklad nezbytný pro nařízení výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí, a že odporovat lze jen platnému právnímu úkonu.“

Z těchto rozhodnutí především vyplývá, že naléhavý právní zájem na určení vlastnického práva k nemovitostem podle § 80 písm. c) o. s. ř. může mít i osoba, která nebyla nebo není vlastníkem

nemovitostí, která nechce být zapsána jako vlastníkem nemovitostí v katastru nemovitostí, ale je osobou, pro kterou je určení vlastnického práva nutné z hlediska uplatnění jejích vykonatelných pohledávek cestou soudního výkonu rozhodnutí prodejem těchto nemovitostí. Předpokladem proto také je, že nemůže uspokojení vymahatelných pohledávek tímto způsobem dosáhnout jiným procesním prostředkem, resp. žalobou odpůrcí podle § 42a obč. zák. (srov. rozsudek NS ČR ze dne 29. 7. 2003, sp. zn. [22 Cdo 1180/2003](#)). Toto ustanovení stanoví, že věřitel se může domáhat, aby soud určil, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné. Právní úkon, kterému věřitel s úspěchem odporoval, je vůči němu neúčinný potud, že věřitel může požadovat uspokojení své pohledávky z toho, co odporovaným úkonem ušlo z dlužníkovy majetku.

Žalobce se v dané věci domáhá určení vlastnictví prvního žalovaného k předmětným nemovitostem s tím, že darovací smlouva ohledně převodu těchto nemovitostí uzavřená dne 13. 3. 2003 mezi prvním žalovaným jako dárce a druhou žalovanou jako obdarovanou – tedy poté, co dne 18. 11. 2002 byl na majetek společnosti CB S., s. r. o., prohlášen konkurs, o čemž oba žalovaní věděli, a co mu první žalovaný jako ručitel podle prohlášení ze dne 7. 5. 1999 ani po výzvě nesplnil jeho splatné pohledávky – je ve smyslu ust. § 39 obč. zák. neplatným právním úkonem, neboť tato smlouva byla uzavřena s cílem zkrátit žalobce jako věřitele s uspokojením těchto pohledávek za prvním žalovaným. Protože však v katastru nemovitostí je jako vlastníkem předmětných nemovitostí zapsána druhá žalovaná, nemůže žalobce docílit uspokojení své splatné pohledávky vůči prvnímu žalovanému výkonem rozhodnutí prodejem sporných nemovitostí (§ 335 odst. 1, věta první, o. s. ř.).

Nedostatek naléhavého právního zájmu žalobce na požadovaném určení nelze bez dalšího vyvozovat z jeho možnosti uplatnit právo podle § 42a obč. zák., upravujícího odporovatelnost právního úkonu, neboť úspěšně lze odporovat jen platnému právnímu úkonu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu z 26. 4. 2001, sp. zn. [21 Cdo 1811/2000](#), publikovaný v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu pod č. C 457). Jestliže by však právní úkon byl učiněn se záměrem (úmyslem) znemožnit (nebo alespoň podstatně ztížit) věřiteli dosáhnout uspokojení jeho pohledávek (např. tím, že se zbavuje svého majetku), je takovýto právní úkon – v závislosti na konkrétních okolnostech jednotlivého případu – buď neplatný (podle ustanovení § 39 obč. zák. pro rozpor s účelem zákona nebo pro obcházení zákona), nebo sice platný, avšak odporovatelný (srov. § 42a obč. zák.) – k tomu srov. rozsudek NS ČR ze dne 9. 6. 2000, sp. zn. [21 Cdo 1880/99](#)).

Z toho vyplývá, že byla-li by darovací smlouva absolutně neplatným právním úkonem, nebylo by možno uplatnit právo podle § 42a obč. zák., a takové žalobě by soud nemohl vyhovět. Protože k podání odpůrcí žaloby je aktivně legitimován pouze ten věřitel, který má vůči dlužníkovi vymahatelnou pohledávku, tj. věřitel, který má pro svou pohledávku vůči dlužníkovi vymožen titul pro výkon rozhodnutí – exekuční titul, což žalobce v daném případě ke dni rozhodování soudu nedoložil (a jen tvrdil, že vůči dlužníkovi má splatnou pohledávku, jejíž zaplacení se domáhal v soudním řízení), nemohla by jeho žaloba podle § 42a obč. zák. být již z tohoto důvodu úspěšná.

Podle § 251 o. s. ř., nesplní-li povinný dobrovolně, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může oprávněný podat návrh na soudní výkon rozhodnutí.

Podle § 335 odst. 1, věta první, o. s. ř. výkon rozhodnutí prodejem nemovitostí může být nařízen, jen když oprávněný označí nemovitost, jejíž prodej navrhuje, a jestliže listinami vydanými nebo ověřenými státním orgánem, popř. též veřejnými listinami notáře doloží, že nemovitost je ve vlastnictví povinného.

Správný je však názor odvolacího soudu, že naléhavý právní zájem žalobce na požadovaném určení není dán z tohoto důvodu, že dosud (ke dni rozhodnutí soudu) nedisponuje vymahatelnou pohledávkou vůči prvnímu žalovanému. Protože tato právní otázka dosud nebyla při rozhodování

dovolacího soudu řešena, představuje napadený rozsudek odvolacího soudu z hlediska této otázky rozhodnutí, které má po právní stránce zásadní význam.

Za stavu, kdy v daném řízení bylo zjištěno, že žalobce sice má vůči dlužníkovi splatné, avšak ke dni rozhodování soudu nevymahatelné pohledávky (což platí i ve vztahu k prvnímu žalovanému jako ručiteli), a i pokud by první žalovaný učinil neplatný právní úkon, kterým by uspokojení těchto pohledávek zkrátil prodejem označených nemovitostí (o nichž je tvrzeno, že jsou vlastnictvím prvního žalovaného, přičemž jako vlastník je v katastru nemovitostí zapsána druhá žalovaná), nemá žalobce naléhavý právní zájem na určení, že první žalovaný je vlastníkem těchto nemovitostí.

I kdyby totiž bylo rozsudkem soudu určeno, že vlastníkem nemovitostí je z důvodu neplatnosti darovací smlouvy první žalovaný, byl by sice takový rozsudek podle § 7 odst. 1 zák. č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem ve znění pozdějších předpisů, podkladem pro záznam změny vlastnického práva k předmětným nemovitostem tak, že jako vlastník nemovitostí by byl zapsán první žalovaný, avšak žalobce by nemohl vést výkon rozhodnutí prodejem nemovitostí, neboť nemá titul pro výkon rozhodnutí (exekuční titul). Dovolací soud se proto ztotožňuje se závěrem odvolacího soudu, že žalobce nemá na požadovaném určení naléhavý právní zájem ve smyslu ust. § 80 písm. c) o. s. ř., protože ani v případě vyhovění určovací žalobě by v daném případě nemohlo dojít k odstranění tvrzené nejistoty v právním postavení žalobce nebo k zamezení tvrzeného ohrožení jeho práva (které mu k datu rozhodování odvolacího soudu nebylo přiznáno vykonatelným rozhodnutím soudu).

Protože rozhodnutí odvolacího soudu je věcně správné, dovolací soud dovolání žalobce podle § 243b odst. 2, věta před středníkem, o. s. ř. zamítl.